

STYRELSE

Ordförande: Annica Grundström, Tallåsvägen 21, 912 31 Vilhelmina, tel/fax 0940-121 85, mejl: annica.gr@vilhelmina.com

Vice ordförande: Karin Book, Enheten för Idrottsvetenskap, Malmö högskola, 205 06 Malmö, tel 040-665 81 23, mejl: karin.book@mah.se

Sekreterare: David Örbring, Lotsgatan 29 B, 374 34 Karlshamn, mejl: davidorbring@gmail.com

Kassör: Johanna Jokinen, Greta Garbos väg 21 B, 169 40 Solna, tel: 073 550 35 73, mejl: johanna.jokinen@natgeo.su.se

Övrig ledamot: Karin Wakeham, adress, tel och mejl, se nedan.

Suppleanter: Lennart Malmborg, Tjäderstigen 13, 435 43 Pixbo.

Bosse Hansson, Löparevägen 16, 352 51 Växjö.

Lena Eskilsson, Institutionen för Service Management, Campus Helsingborg (Lunds universitet), Box 882, 251 08 Helsingborg, tel: 042-35 66 44, mejl: lena.eskilsson@msm.lu.se

Förtroenderåd: Professor Claes-Göran Alvstam, Göteborg; Adjunkt Ann Engström-Åberg, Laxå;

Docent, universitetslektor em Ulf Erlandsson, Furulund; Adjunkt Allan Jansson, Partille; Docent, universitetslektor em Solveig Mårtensson, Lund; Ingenjör Eber Ohlsson, Malmö; Adjunkt Marlène Sallander, Falkenberg; Lektor Sverker Torell, Solna; Universitetslektor em Peter Östman, Stockholm.

KRETSAR och SGS

Geografilärarnas Riksförening har sex regionala kretsar över landet. Mer information om dem, deras styrelser och verksamhet finns på hemsidan www.geografitorget.se och i tidskriften. Geografilärarnas Riksförening och Sydsvenska Geografiska Sällskapet (SGS) samarbetar och SGS:s medlemmar erhåller Geografiska Notiser. Tidskriften fungerar som medium också för SGS och information för SGS kan tryckas i Geografiska Notiser.

BLI MEDLEM

Medlemsavgiften för 2012 är 220 kronor (110 kr för studerande och pensionärer). Sätt in beloppet på föreningens plusgirokonto 4 37 11-1 och ange Geografilärarnas Riksförening som mottagare. Uppge ditt namn, postadress samt e-postadress. Uppge också gärna skola/arbetsplats. Märk inbetalningen med »Ny medlem». Läs mer om Geografilärarnas Riksförening, aktuella program, föredrag, exkursioner och annat för medlemmarna på www.geografitorget.se. Geografiska Notiser ingår i medlemsavgiften, se nedan.

GEOGRAFISKA NOTISER

Kvartalstidskrift med forsknings-, utbildnings- och samverkansfokus för skolans lärare i geografi, natur- och samhällskunskap, för de geografiska universitetsinstitutionernas forskare, lärare och studenter samt för andra med intresse för geografiska förhållanden och problemställningar. Geografiska Notiser sprids till medlemmar, skolor, bibliotek och andra prenumeranter. Artiklarna är sökbara från 1979 i databasen Artikel-sök, som finns på de flesta bibliotek. Samtliga titlar från starten 1943 finns på www.geografitorget.se. Från hemsidan kan också äldre artiklar (från 2007) laddas ned. Tidskriften kan stödjas genom donation direkt till Geografilärarnas Riksförening (se plusgiro nedan, ange syfte och namn, kontakta gärna föreningen först) eller till Geografiska Tidskriftsfonden, se Geografiska Notiser nr 1, 2011, eller www.geografitorget.se

Huvudredaktör och ansvarig utgivare: Thomas Borén, Katarina Bangata 37, 3 tr, 116 39 Stockholm, tel 070-635 72 60, mejl: thomas.boren@humangeo.su.se

Recensions- och annonsredaktör: Karin Wakeham, c/o Wester, Kungsgatan 35A, 582 35 Linköping, tel 070-436 62 38, mejl: karin.wakeham@liu.se

Adress: Inst för kulturgeografi & ekonomisk geografi, Lunds universitet, Sölvegatan 10, 223 62 Lund.

Prenumeration: Se ovan angående medlemsavgift. Vid prenumeration genom bokhandeln är priset på tidskriften kronor 275 för 2012.

Plusgiro: 4 37 11-1

Omslag: Susanne Stenmark.

Omslagsbild: Månspiegel. Bilden tagen vid fältstudier om bärplockare i Västerbotten, augusti 2011.

Projektledare : Charlotta Hedberg. Foto: Thomas Forsberg.

Sveriges Nationalatlas (2011) *Bergsbruk – gruvor och metallframställning*, temareddaktörer Jan af Geijerstam & Marie Nisser, temavård Jernkontoret, Nordstedts, Stockholm. ISBN: 978-91-87760-58-7, 216 sidor, storformat, inbunden.

Som redaktörer för det senaste bandet i serien Sverige Nationalatlas har industriminnesforskarna Jan af Geijerstam och Marie Nisser åstadkommit ett mästerverk. Marie Nisser, som avled i år, var en pionjär inom industriminnesforskningen och denna bok kan mycket väl bli ett bestående äreminne över hennes insatser.

Bedriften blir inte mindre av att redaktörernas uppgift har varit att förvalta resultat av forskningsinsatser gjorda av hundratals forskare, från början av 1900-talet och framåt. Det är på dessa forskningsinsatser som framställningen vilar. Och läsglädjen ligger just i att dessa resultat här finns samlade i en volym och är presenterade på ett mycket fint sätt.

För en geograf är det förstås kartorna som utgör en viktig del av behållningen. Ingen av redaktörerna är geograf men som jag ser det är det inte många av banden i Svensk Nationalatlas som innehåller så många kartor som griper tag i mig och som berättar så spännande historier. Bergshandlingens historia var ju länge ett av kulturgeografins viktigaste forskningsfält med namn som Olof Eriksson, Gunnar Arpi och Sigvard Montelius. Senare har ekonomihistorikerna fått en mer dominerande roll men det som denna volym visar är att bergsbruket i mycket stor utsträckning är just geografi.

När det gäller verkets uppläggning finns det inte mycket att anmärka på. Den historiska framställningen dominerar. Vi får ta del av bergsbrukets utveckling under sex faser från 2500 f Kr fram till idag. Fokus ligger på Sverige men de globala kopplingarna är inte bortglömda, varken historiskt eller idag. Verkstadsindustrin får vara med på ett hörn vilket känns naturligt. Och även om teknikhistorien dominerar så behandlas även socialhistoriska aspekter.

Samtidig fyller en översikt av detta slag också ett annat syfte. När resultaten av nästan hundra års forskning presenteras klargörs ock-

så brukshistoriens blinda fläckar. Ett perspektiv som jag saknar är en kritisk syn på framförallt järnbrukseran. Eftersom järnbruken gav upphov till framgångsrika svenska storföretag finns det en tendens att se brukshandlingen som en i huvudsak progressiv kraft i den svenska samhällsutvecklingen. Det som sällan lyfts fram är att bruken också kan ses som en svensk motsvarighet till plantage-jordbruket i Karibien eller Östeuropas storgodsdominerade spannmålsjordbruk.

De privilegier som gavs till bruken i form av rätt till kolleveranser innebar en tydlig inskränkning i böndernas frihet att utveckla sin näring. Statens stöd till bruksägare gentemot svedjebrukande finnar betydde att exportinkomster prioriterades framför ett utvecklat jordbruk. Att bruksnäringen gav upphov till rikedom för brukspatronerna är det nog ingen som förnekar men blev resultatet verkligen en allmän välståndshöjning? Kort sagt, stod bruken för utsugning eller utveckling?

Inte minst intressant är utvecklingen efter götstälprocessernas införande under det sena 1860-talet. Enorma kapitalresurser satsades då på utbyggnad av järnvägar och nya storskaliga anläggningar. I Värmland användes utlandslån som var tänkta för jordbruket till att finansiera Hagfors järnverk, den tidens motsvarighet till Stålverk 80. Visst räddade detta svensk järnhantering men om mer resurser satsats på jordbruket hade kanske den stora utvandring som omvandlade Värmland till en avfolkningsbygd kunnat undvikas.

Dessa kritiska perspektiv saknas i detta band som getts ut med stöd av den svenska stålindustrin. Men skuggan faller här inte på redaktörerna eftersom bristen på kritiska perspektiv är något som i viss mån kännetecknar hela forskningsområdet. Låt oss därför hoppas att denna volym kan bidra till mer av kritiska perspektiv i framtidens bruksforskning.

Bo Malmborg

*

Vill du recensera litteratur inom geografi- och/eller utbildningsområdet för Geografiska Notiser? Hör i så fall av dig till recensionsredaktör Karin Wakeham (mejl: karin.wakeham@liu.se, telefon: 0704 36 62 69).